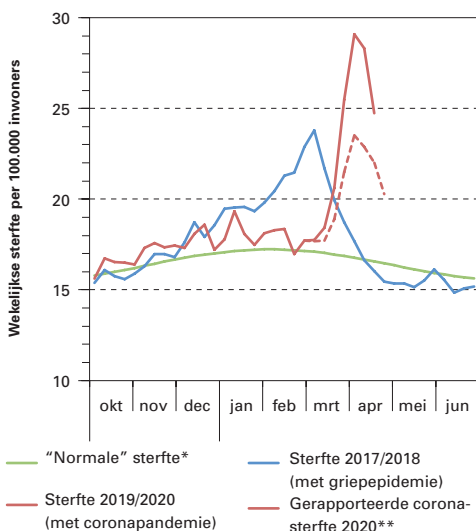

Sterfte door de coronapandemie

Na de uitbraak van het coronavirus in Nederland hebben we sinds half maart, vooral onder ouderen, een sterke toename van de sterfte gezien. Hoeveel extra sterfte wordt er door COVID-19 veroorzaakt, wat is het effect op de levensverwachting en hoe verhoudt zich dat tot een (zware) gewone griep epidemie? Een voorlopige balans.

Het RIVM rapporteert sinds het begin van de coronapandemie dagelijks het aantal sterfgevallen onder gediagnosticeerde COVID-19-patiënten: tot en met 18 april in totaal 3.900 sterfgevallen. Maar het is ook helder dat het hier om een onderschatting gaat. Kijken we naar de oversterfte (= verschil tussen de geobserveerde wekelijkse sterfte en de “normale” wekelijkse sterfte zonder bijzondere uitschieters) over diezelfde periode, dan is er sprake van bijna 7.500 extra sterfgevallen. De sterfte ten gevolge van het coronavirus blijkt dus bijna twee keer zo groot. Dit zien we ook terug als we kijken naar het wekelijkse verloop van de sterfte (figuur 1). Hierbij kijken we naar het sterftecijfer, waarin is gecorrigeerd voor het aantal inwoners, wat een betere vergelijking mogelijk maakt met bijvoorbeeld andere epidemieën of andere landen. De extra sterfte ten tijde van de coronapandemie is vanaf half maart bijna twee keer zo hoog als de extra sterfte onder gediagnosticeerde coronapatiënten. Wat opvalt is dat de sterftepiek door corona een stuk hoger ligt dan de sterftepiek tijdens de griep epidemie van 2017/2018 die de hoogste griepoversterfte in het afgelopen decennium vertoonde. Echter, onder de veronderstelling van een voortzettende daling van de coronasterfte, zal de coronasterfte vermoedelijk nog oplopen tot circa 9.760, wat ongeveer 10 procent hoger is dan de oversterfte tijdens de griep epidemie van eind november 2017 tot begin april 2018 (8.885).

Figuur 1. Sterfte per 100.000 inwoners in Nederland per week

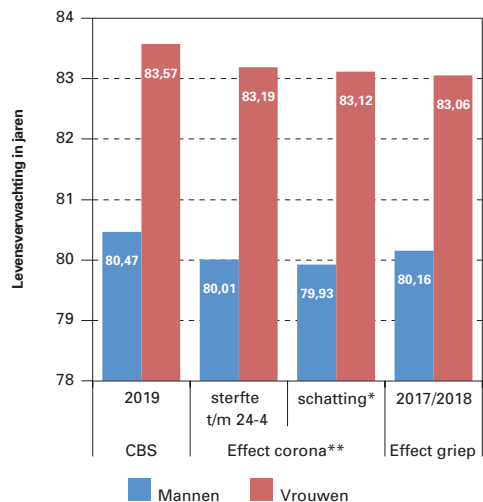

* verwachte seizoenspatroon van de sterfte zonder ziekteuitbraken, epidemieën, extreme temperaturen etc.
** op basis van officieel gerapporteerde overleden COVID-19-patiënten.
Bron: eigen berekeningen op basis van CBS- en RIVM-gegevens.

De verhoogde corona-gerelateerde sterfte heeft een negatief effect op de levensverwachting. Uitgaande van de totaal geschatte coronasterfgevallen is de daling van de gemiddelde levensverwachting voor mannen 200 dagen en voor vrouwen bijna 160 dagen (figuur 2). Het negatieve effect van de griep epidemie van 2017/2018 was juist groter voor vrouwen (180 dagen) en kleiner voor mannen (bijna 120 dagen). Merk op dat de sterfte na de griep epidemie juist lager was dan normaal (figuur 1). De griep zal het overlijden van al kwetsbare ernstig zieken hebben bespoedigd, die anders hoogstwaarschijnlijk later in het jaar waren overleden (sterftebespoedigings-effect). Het totale effect op de levensverwachting in 2018 was daardoor uiteindelijk geringer.

Door alle genomen maatregelen lijkt de (geschatte) totale coronasterfte vooralsnog niet enorm veel hoger dan de sterfte ten tijde van een zware gewone griep epidemie, en is het directe effect op de levensverwachting relatief klein. Maar er is nog veel onzeker over de lange termijn en indirecte gevolgen. Enerzijds zou er ook nu sprake kunnen zijn van minder hoge sterfte in de maanden na de pandemie door het bovengenoemde sterftebespoedigings-effect. Anderzijds is een tweede sterftepiek niet volledig uit te sluiten. Datzelfde geldt voor mogelijke hogere ziekelijkheid (morbiditeit) en sterfte op de langere termijn voor herstelde coronapatiënten, voor andere zieken die nu niet de zorg

Figuur 2. Effect van de coronapandemie van 2020 en de griep epidemie van 2017/2018 op de levensverwachting

* schatting onder de veronderstelling dat de gerapporteerde coronasterfte met 4 gevallen per dag terugloopt (zoals geobserveerd sinds de piek).
** effect van de totale oversterfte door corona, met oversterfte een factor 1,9 hoger dan de gerapporteerde coronasterfte.
Bron: eigen berekeningen op basis van CBS- en RIVM-gegevens.

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Een abonnement op DEMOS is gratis. U kunt uw aanvraag indienen via: demos@nidi.nl

Bij gehele of gedeeltelijke overname van artikelen dient men een volledige bronvermelding te gebruiken. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar. De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry van Dalen, hoofdredacteur Nico van Nimwegen, redacteur Peter Ekamper, (web)redacteur Jaap Oude Mulders, redacteur Fanny Janssen (RUG), redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	demos.nidi.nl/ / www.nidi.nl
Abonnementen	gratis
Druk	Koninklijke Van der Most
Opmaak	www.up-score.nl

vragen of krijgen die ze nodig hebben, en voor de samenleving als geheel als gevolg van de economische en maatschappelijke consequenties van corona. Al met al zal de impact van het coronavirus waarschijnlijk aanzienlijk groter zijn dan die van een zware gewone griep epidemie, alleen al vanwege de ingrijpende maatregelen om de pandemie in te dammen en veel hogere sterfte te voorkomen.

Noot: de in dit artikel gebruikte gegevens zijn op basis van de beschikbare gegevens op 24 april 2020 (t/m 24 april 10.00u voor gerapporteerde coronasterfte; t/m 19 april voor de wekelijkse sterfte).

Peter Ekamper, NIDI-KNAW en Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: ekamper@nidi.nl
Fanny Janssen, NIDI-KNAW en Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: janssen@nidi.nl

LITERATUUR:

- Reukers, D.F.M. et al. (2018), Annual report Surveillance of influenza and other respiratory infections in the Netherlands: winter 2017/2018. RIVM report 2018-0049. Bilthoven: RIVM.